

УДК 902 (477)

DOI: 10.30840/2413-7065.4(73).2019.186041

ЛОКАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ПОВСЯКДЕННІ ПРАКТИКИ МЕШКАНЦІВ КИЇВСЬКОГО ПЕРЕДМІСТЯ (НА ПРИКЛАДІ СМТ ГЛЕВАХИ)

Оксана СЕМЕНОВА*orcid.org/0000-0003-4848-3235*

кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу історичних студій НДІУ

Анотація. У статті на основі польових матеріалів, а також власних спостережень автора розглянуто проблему формування локальної ідентичності мешканців селища Глевахи. Локальна ідентичність є первинним рівнем територіально-просторової ідентичності та постає результатом ідентифікації індивіда з місцевою спільнотою, відчуттям причетності до подій, що відбуваються на території проживання. Вона формується під впливом колективного та індивідуального досвіду і взаємодії в межах локальної спільноти.

Локальну ідентичність мешканців розглянуто шляхом комплексного аналізу її компонентів, яких, відповідно до традиційних соціально-психологічних підходів, є три: емоційний, когнітивний та поведінковий. Емоційний компонент передбачає сукупність емоцій, настроїв, почуттів, які відчуває індивід щодо своєї належності до регіональної спільноти. Когнітивний – полягає у поінформованості щодо спільноти, до якої належить індивід, про її спосіб життя, традиції, історію, соціально-економічний та політичний стан і т.д. Поведінковий компонент характеризує певну готовність до дії на основі соціальних потреб особистості та відповідно до її способу життя. Дослідження емоційної складової локальної ідентичності демонструє високий рівень емоційної прив'язаності мешканців до селища, близькості з іншими членами локальної спільноти. Аналіз когнітивного компонента локальної ідентичності показав, що для місцевої спільноти характерний як сільський, так і міський спосіб життя; респонденти відзначили значну кількість позитивних зрушень, що відбулися у соціально-побутовій інфраструктурі селища, а також висловилися про необхідність її подальшого розвитку та вдосконалення. Для характеристики поведінкового компонента локальної ідентичності нами здійснено аналіз соціальних медіа та онлайн-ресурсів, зокрема веб-сайтів, груп у соцмережі «Фейсбук» та мобільному додатку «Вайбер». Результати опитування респондентів демонструють їхню зацікавленість життям місцевої громади переважно на споглядацькому рівні, а також низький ступінь залучення громадян до соціально-політичного та культурного життя селища. Автор зазначає, що важливим рушієм змін у соціально-побутовій сфері селища постає громадська ініціатива у поєднанні із співпрацею з місцевими органами влади та самоврядування.

Ключові слова: локальна ідентичність; локальна спільнота; приміська зона; селище Глеваха.

LOCAL IDENTITY AND EVERYDAY LIFE IN THE SUBURBS OF KYIV (A CASE STUDY OF HLEVAKHA COMMUNITY)

Oksana SEMENOVA*Candidate of Historical Sciences,**research fellow of the Historical Studies Department of RIUS*

Annotation. The article examines the problem of Hlevakha community's local identity formation on the basis of field research and personal author's observations. Local identity is the primary level

© Семенова О.

of territorial identity and the result of identifying individual with the local community, the sense of involvement in the events which take place in the territory of inhabitance. It is formed under the influence of collective and individual experiences and cooperation within the local community.

Local identity is examined through the comprehensive analysis of its components. According to traditional social and physiological approaches, we may define emotional, cognitive, and behavioral components of local identity. The emotional component includes a set of emotions, moods, and feelings related to the individual's belonging to his/her regional community. The cognitive component involves the individual's awareness concerning his/her community, its way of life, traditions, history, socioeconomic and political conditions, etc. The behavioral component is defined as certain readiness for actions on the basis of individual social needs and a certain way of life. The research of emotional component of local identity shows a high level of emotional connection of Hlevakha inhabitants to the township and their closeness with other members of the community. Analysis of the cognitive component reveals that the members of the community lead both rural and urban way of life; the respondents mentioned a large amount of positive changes in social infrastructure and also spoke about necessity of its further development and improvement. To describe the behavioral component of local identity, we conducted the analysis of social media and online resources, in particular local websites and online communities in Facebook and Viber. The results of the survey show that the respondents are interested in the life of their local community primarily as observers and are poorly involved in the social, political, and cultural life of the township. The author considers that the citizens' initiative and cooperation with local authorities can become an important driver of changes in the social infrastructure of Hlevakha.

Keywords: *local identity; local community; suburban area; the township of Hlevakha.*

Дослідження проблеми формування територіальної ідентичності перебуває в центрі уваги багатьох дисциплінарних дискурсів – історичного, соціологічного, політологічного, антропологічного, культурологічного тощо. За визначенням вітчизняних дослідників, територіальна ідентичність – це сприйняття індивідом себе як представника певної спільноти, що базується на єдності території проживання, історії та традицій, соціокультурного досвіду, ціннісних орієнтацій та способу життя [7, с. 108]. Територіальна ідентичність може стосуватися об'єктів різного масштабу та змісту, таких як місце проживання, мікрорайон, район, локальна община, територіальна громада, селище, місто, регіон і т. д. Зарубіжні фахівці використовують різноманітні визначення, близькі або тотожні за сенсом із терміном «територіальна ідентичність»: ідентичність із місцем (place-identity), локальна ідентичність (local

identity), регіональна ідентичність (regional identity), ідентичність із середовищем (environmental identity), міська ідентичність ('city' identity, urban-related identity, social urban identity), ідентичність із місцем проживання (settlement identity) [7, с. 109].

Первинним рівнем територіально-просторової ідентичності є локальна ідентичність (далі – ЛІ), яка постає результатом ототожнення людиною себе з певним місцем фізичного простору, що має символічну і ціннісну значущість, специфічну культуру. Вона формується під впливом колективного та індивідуального досвіду і взаємодії в межах локальної спільноти [10, с. 11 – 13]. Відмінність локальної ідентичності від інших територіальних ідентичностей полягає у вирізненні окремої території як своєї, що обумовлено повсякденними контактами, практиками в межах близького середовища та локальної спільноти [3,

с. 138]. Нині проблема локальних і регіональних ідентичностей, незважаючи на її актуальність, залишається на початковому рівні наукового осмислення, а отже, потребує подальшої розробки. Опрацьовані нами матеріали свідчать про наявність досліджень ЛП переважно міських спільнот, що викладені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців О. Мусієзідова [4], Л. Овчиннікової [3], О. Зорич [5], О. Морозової [8], тоді як ЛП сіл, селищ та дрібних міст залишилися фактично поза увагою дослідників. Отже, метою розвідки є аналіз локальної ідентичності у контексті повсякденних практик мешканців локальної спільноти київського передмістя, зокрема селища Глевахи Васильківського району, в антропологічній та етнографічній площинах.

У ході дослідницької роботи ми послуговувалися такими методами етнографічного дослідження, як стаціонарне спостереження, що полягає у тривалому перебуванні у досліджуваному середовищі, та опитування. Використання стаціонарного методу обумовлено тим, що автор статті є резидентом Глевахи протягом багатьох років та безпосередньо бере участь у життєдіяльності локальної спільноти. За допомогою методу опитування ми отримували вербальну інформацію шляхом проведення інтерв'ю на основі заздалегідь складеного питальника (див. Додаток). До вибірки увійшли респонденти, які народилися та виростили у Глевахі (корінне населення), а також мешканці, які народилися та виростили в іншій місцевості, однак проживають у Глевахі як упродовж тривалого часу, так і протягом останніх кількох років (у даному випадку йдеться про «набуту» ідентичність). Варто зазначити, що

опитувані також проживають у різних, подекуди досить віддалених, частинах Глевахи, що певним чином впливає на визначення та розуміння «свого місця» у процесі формування ЛП.

Характер життя мешканців спільноти визначається специфікою конкретного місця, станом його соціального, демографічного, екологічного, економічного та культурного розвитку. У кожного селища, села чи міста – своє індивідуальне обличчя [9, с. 36]. Глеваха розташована у приміській зоні Києва, для якої характерним є перехід від сільської до міської форм розселення, перемішування двох «світів». Внаслідок урбанізації кордони між міським та сільським розмиваються, у передмістя проникають явища та процеси, характерні для міського способу життя [1, с. 19; 3, с. 62]. Глеваха є населеним пунктом з великим розвитком маятникових трудових поїздок його мешканців до міста (районного центру Василькова, однак у переважній більшості до столичного мегаполіса). Відповідно до умовного адміністративно-територіального поділу можна визначити такі територіальні частини Глевахи, як село (найстаріша частина селища, перша історична згадка про неї датується XV ст.), масив (його розбудова розпочалася у 50 – 80 роках XX ст. у зв'язку з відкриттям обласної психоневрологічної лікарні та низки науково-дослідних установ: Українського науково-дослідного інституту механізації та електрифікації сільського господарства, Всесоюзного науково-дослідного інституту відновлення спрацьованих деталей, Науково-інженерного центру «Металообробка вибухом» Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України). Одночасно із зведенням корпусів лікарні та наукових установ

відбувалося будівництво багатопверхових будинків для співробітників та їхніх сімей, розвивалася інфраструктура поселення (дитячі садочки, загальноосвітня школа, магазини, амбулаторія), і вже у 1973 р. Глеваха отримала статус селища. Окрім села та масиву, у селищі поруч із залізничною станцією (вул. Ботанічна) є мікрорайон з приватними будинками та висотними новобудовами, там же знаходиться ще одна науково-дослідна установа – Дослідницьке сільськогосподарське виробництво Інституту фізіології рослин і генетики НАН України, а далі ліворуч простягається велика територія дачного масиву (садові товариства Глеваха-1, Глеваха-3, Глеваха-4 із загальною кількістю понад 3 тис. дачних ділянок). Праворуч від станції, у напрямку до міста Боярки, розбудовується приватний сектор, відомий як Нова Глеваха. Найактивніша забудова селища відбувалася протягом 2005 – 2016 рр.; в цей час у міській частині Глевахи виникли нові будівлі по вул. Вокзальній (7 будинків), Ботанічній (2 будинки). Високий попит на квартири у новобудовах у приміській зоні обумовлено співвідношенням ціна / якість: за доступною ціною можна знайти житлові комплекси, які, як правило, багатофункціональні (поєднують житло і нерухомість), а за концепцією, архітектурою, інфраструктурою не будуть поступатися багатьом київським. Те ж саме стосується і земельних ділянок, вартість яких у Глевасі набагато нижча, ніж у межах Києва, однак вигідна локація щодо столиці, близькість лісів, озер та річок робить їх привабливими для потенційних покупців [2].

Локальну ідентичність мешканців селища ми розглядали шляхом комплексного аналізу її компонентів, яких,

відповідно до традиційних соціально-психологічних підходів, є три: емоційний, когнітивний та поведінковий. *Емоційний* компонент передбачає сукупність емоцій, настроїв, почуттів, які відчуває індивід щодо своєї належності до регіональної спільноти. ЛІ включає в себе емоційну прив'язаність до регіону, відчуття близькості, спорідненості з ним, його природою та людьми, натуральним і соціальним середовищем. *Когнітивний* полягає у поінформованості щодо регіональної спільноти, до якої належить індивід, про її спосіб життя, традиції, історію, соціально-економічний та політичний стан регіону, типові характеристики представників цієї спільноти, своє місце в ній. *Поведінковий* компонент характеризує певну готовність до дії на основі соціальних потреб особистості та відповідно до її способу життя [10, с. 14 – 15; 6, с. 33].

Також до аналізу ЛІ місцевої спільноти були частково залучені такі її базові елементи, як *сакральність ключового місця* (найвизначніша пам'ятка природи чи історії), *спільна робота та спільне святкування* (щорічне святкування днів села, толоки) [9, с. 37].

Емоційний компонент ЛІ спільноти

Насамперед розглянемо територіально-просторову складову ЛІ, адже саме місце має важливе значення як джерело ідентифікації через асоціацію з певними значеннями та символами [7, с. 115]. Двір та дім виступають первинними елементами, на основі яких формується прив'язаність індивіда до місця. Результати проведених інтерв'ю¹ дають змогу

¹ Польові матеріали були записані у 2019 р. автором цієї статті від мешканців селища Глевахи.

простежити трансформацію сприйняття образу Глевахи у свідомості корінних та приїжджих мешканців. Перше уявлення про селище у деякого з них мало здебільшого негативне іронічне забарвлення, яке вони пов'язують з наявністю тут психоневрологічної лікарні: «Про Глеваху раніше чула, що тут знаходиться обласна психоневрологічна лікарня» (Наталія К., 1977 р. н.); «Раньше про Глеваху не слышала. Мне кажется, Глеваху все знают, потому что здесь есть психиатрическая больница» (Ольга Є., 1981р. н.); «Глеваха на слуху тим, що тут знаходиться обласна психоневрологічна лікарня. Коли запитують: «Де живеш?» – «У Глевасі», – зразу у всіх усмішка на обличчі, бо тут лікарня» (Оксана П., 1979 р. н.). Таке сприйняття образу селища було характерним також для окремих корінних мешканців Глевахи: «Раніше я говорила, що живу у Василькові, оскільки у нас була психіатрична лікарня, коли я навчалася у медичному училищі, то коли мене запитували, де я мешкаю, я говорила завжди, що у Василькові, бо Глеваху всі знали, мені було незручно, що я живу там, де розташована психіатрична лікарня. Соромилася» (Ольга М., 1980 р. н.). Однак з часом він стає для них емоційно привабливим: «Спочатку, як я сюди приїхала, було саме скептичне відношення, а зараз, коли я спілкувалася з людьми, які приїждять сюди і говорять, що дуже гарна лікарня, дуже її хвалять, тому цілком уже нормально відношусь» (Наталія П., 1989 р. н.); «Коли мені було років 20, я перестала соромитися і завжди говорю, що я з Глевахи, і пишаюся тим, що я тут живу» (Ольга М., 1980 р. н.); «Людам, з якими я знайомлюсь з метою подальшого спілкування, кажу, не соромлюсь того, що я з Глевахи, навіть пишаюсь.

Останнім часом пишаюсь» (Катерина К., 1983 р. н.). Результати опитування свідчать про високий рівень прив'язаності респондентів до місця свого проживання та відсутність вагомих підстав для його зміни: «Відчуваю прив'язаність до Глевахи. Для мене Глеваха стала ріднішою, ніж те село, де я проживала» (Оксана П., 1979 р. н.), «Привязанность к Глевахе уже чувствую, поменять место проживания не хотела бы, мы уже рассматривали Киев, но там шум, гам, ребенку не погуляют» (Ольга Є., 1981 р. н.).

Основою для первинної самоідентифікації та первинної соціалізації є коло значимих осіб (батьків, рідних, сусідів, друзів). Цей процес є емоційним, тому його позитивний чи негативний перебіг у подальшому відбивається на характері та рівні ЛІ [10, с. 26]. Результати опитування засвідчують встановлення добросусідських відносин з іншими мешканцями спільноти та часто їх подальшу трансформацію у дружні стосунки: «У нас привітні люди, більшість» (Наталія П., 1989 р. н.); «Здесь, правда, много порядочных людей, которые давно здесь живут. Я не знаю, с чем это связано, может, с институтом, сюда же всех направляли, получается. Здесь много интеллигенции, очень воспитанные люди» (Ольга Є., 1981 р. н.); «Ні, в Києві дужче відчувала. Говорили «понаїзжали» з периферії. У Глевасі за 6 років я такого ні разу не чула. Мешканці привітні і доброзичливі» (Наталія Ш., 1986 р. н.). Разом із тим окремі респонденти розповідають про досить напружений період адаптації та побудови конструктивних відносин із сусідами, обумовлений протистоянням «свій–чужий»: «Можу сказати про свою частину. Я спілкувалася з глеващанами, які недолюблюють людей, які приїхали.

Тому що вважають, що зайняли їхню територію. Вони вважають, що це їхня земля. Спершу ми відчували на собі таке ставлення, поки не адаптувалися, не обжилися. Кожний рік люди підселяються, живуть, будуються, а ми вже як старожили. До новоселів ми так не ставимося, бо знали, як до нас ставилися. Ставимося до всіх тільки позитивно» (Оксана П., 1979 р. н.).

На формування позитивного образу селища впливають також такі фактори, як наближеність до столиці, зручна транспортна розв'язка та значні рекреаційні можливості (менша кількість автотранспорту і, відповідно, чистіше повітря, велика кількість зелених насаджень): «Коли я завагітніла, ми шукали місце, де було б зручно гуляти з дитиною, де було б хоч трошки якогось лісу. Це не Київ, не Новосілки, не Чабани, де немає ні лісу, ні парку зручного. Через то ми тут обирали місце, щоб зручно було проживати. Зараз почали будуватися будинки, новострої почали будуватися, тобто буде ще більше розвинута інфраструктура» (Наталія Ш., 1986 р. н.). Опитування респондентів показало, що значний вплив на вибір Глевахи як постійного місця проживання має велика кількість зелених насаджень. На емоційно-асоціативному рівні місцева природа викликає відчуття естетичного задоволення, душевної рівноваги: «Здесь совершенно другой стоит запах зелени. Я до сих пор вспоминаю, я ехала с Киева, только начала цвести абрикоса. Я еду, стою на маршрутке на «Лыбедской», и везде эти выхлопные газы, куча машин. Я сажусь на попутку, доезжаю к Глевахе, подхожу к 305-й и ловлю себя на мысли, насколько запах здесь крутой, такая свежесть, только начала цвести абрикоса.

Мне это очень запомнилось, что это недалеко от Киева, но здесь экологически чище» (Ольга Є., 1981 р. н.). Для мешканців сільської частини Глевахи такими місцями є лісові насадження, озера, а для жителів масиву – паркова зона. Ще декілька років тому парк був у досить занедбаному стані, однак після його облагородження у 2018 – 2019 рр. він став справжньою прикрасою селища, улюбленим місцем відпочинку місцевого населення та гостей Глевахи; також тут проводять спортивні та святкові заходи як місцевого, так і районного масштабу.

За результатами польових досліджень визначено, що позитивний вплив на формування образу селища в уявленні його мешканців мають також відчуття комфорту та безпеки. Це досягається перш за все тим, що у невеликих населених пунктах стосунки між мешканцями мають форму близького знайомства, що створює відчуття захищеності, оскільки незнайома людина викликає підозру: «Глеваха – это действительно такой район спокойный, здесь нет дебоширов, чрезвычайных ситуаций, я не слышала во всяком случае. Когда я возвращалась домой поздно вечером, я не боялась» (Ольга Є., 1981 р. н.); «Мені подобається, коли моя дитина одна і друга йде гуляти по Глевасі, навіть затримуючись, я не хвилююсь за них так, як би я це робила в Києві, це сто відсотків: менше машин, менше чужих людей. Чужу людину тут помітять відразу, тобто тут така безпека» (Катерина К., 1983 р. н.). Разом з тим окремі респонденти зазначили, що близьке знайомство може викликати негативні емоції, коли за ними спостерігають люди, які їх знають, або втручаються у їхнє приватне життя. Здебільшого це характерно для сільської місцевості:

«Особливо це дуже виражено для мене в селі. Це наша ментальність, нікуди ми від неї не подінемося. В селі Глеваха дуже багато панібратства. Тобто занадто багато цікавості особистим життям. Там, де цієї цікавості на рівні виховання не може бути. Вихована людина ніколи не полізе до тебе з незручним питанням. В селі це є сплос і рядом. На масиві до мене особисто таке було, але я дуже культурно відповідаю. Моє є моє. На масиві цього менше. Не дуже це помітно» (Катерина К., 1983 р. н.). Однак більшість опитуваних визнали, що суспільний інтерес не викликає у них негативних емоцій або морального дискомфорту.

Отже, мешканці Глевахи виявили високий рівень емоційної прив'язаності до селища, близькості з іншими членами локальної спільноти. Для них Глеваха – це тихе, спокійне місце, тут немає міського шуму та метушні, що робить проживання комфортним та безпечним.

Когнітивний компонент ЛІ спільноти

У процесі дослідження було встановлено недостатній рівень поінформованості населення про історію, територіальний поділ, назви вулиць селища тощо, зокрема, деякі мешканці мають часткове уявлення про походження назви селища, кращу обізнаність демонструють корінні глеващани: «Знаю, що здесь речка Глева протекала и в честь этой речки назвали населенный пункт. Знаю, что здесь институт, и всем, кто работал в институте, давали здесь квартиры, строили дома и так начал развиваться поселок» (Ольга Є., 1981 р. н.); «Знаю Глеваху досить добре, оскільки навчалася у школі у цій місцевості, жила тут все життя. Думаю, що назва селища пішла

від річки Глева, яка протікала у нашому населеному пункті. Ми з дитинства ділили так: Глеваха село, Глеваха масив, Глеваха за переїздом, дачний масив. Знаю про Нову Глеваху, але у дитинстві не знала» (Ольга М., 1980 р. н.). Для окремих респондентів ці питання або не становлять інтересу: «Ніколи не цікавилась» (Катерина К., 1983 р. н.), «Історію – ні, територіальний поділ – ні» (Наталія П., 1989 р. н.), або ж вони володіють дуже обмеженою інформацією: «Назви вулиць: Вокзальна – там, де проживаю, і все» (Наталія Ш., 1986 р. н.); «Сама популярна вулиця – Вокзальна і Київська, є Ботанічна вулиця, де я проживаю, на тому куточку приблизно 20 вулиць» (Оксана П., 1979 р. н.); «Вулиці: у селі є Київська, у нас тут Вокзальна, біля озера є ще якась вулиця, більше не можу сказати. Є село і є територія, де ми живемо – масив. Про Нову Глеваху чула, але не знаю, де знаходиться, Ботанічну знаю, вона за переїздом» (Наталія К., 1977 р. н.); «Я знаю, що в останній час приєдналась Мархалівка до нас чи ми до неї, не знаю точно. Глеваха село, Глеваха масив, дачні участки і все» (Катерина К., 1983 р. н.). Деякі респонденти зазначили, що ніколи або зрідка бували в інших частинах селища, що зумовлено, на нашу думку, специфікою інфраструктури Глевахи, оскільки основні адміністративні, господарські, культурно-освітні установи, а також заклади сфери послуг знаходяться у центрі міської частини селища, тому їм потреби виїжджати за її межі практично немає. Прикметною є властива для окремих опитуваних самоідентифікація лише з тією частиною селища, де вони проживають (містечкова ідентифікація): «Відчуваю прив'язаність до своєї частини. Проблеми інших частин Глевахи не

хвилюють, тому що Глеваха територіально велике село, її розділяють два переїзди. Ми живемо своїм маленьким кутком і все. Із-за великої площі ми не можемо знати, що робиться у інших частинах Глевахи» (Оксана П., 1979 р. н.); «Для мене Глеваха – всеохоплююче поняття, але це сталося у зрілому віці, тому що в дитинстві та підлітковому віці я асоціювала Глеваху тільки з масивом. Можливо, це відбулося тому, що я переїхала з масиву за переїзд, Глеваха стала для мене більш широким поняттям» (Ольга М., 1980 р. н.).

Аналізуючи спосіб життя членів локальної спільноти, слід відзначити, що він залежить від сукупності типових для даного простору і часу видів життєдіяльності, необхідних для відтворення соціальних потреб. На сьогодні значна частина приватного сектору селища забезпечується сучасними засобами зв'язку, електро-, газо-, водопостачання, водовідведення, однак основним чинником ідентифікації її мешканців як сільських чи міських жителів є ведення домашнього господарства. Так, мешканці приватних будинків, котрі ведуть домашнє господарство з використанням виробленої продукції всередині родин або з метою реалізації продукції на ринку, охарактеризували свій спосіб життя як сільський (Оксана П., 1979 р. н., мешкає у Новій Глевахі: «Звичайно, що я сільський мешканець селища Глеваха»). Разом з тим глеващани, котрі проживають у приватних будинках та не утримують присадибних ділянок і не розводять домашніх тварин, вважають свій спосіб життя міським: «Вважаю себе міським мешканцем селища. Хоча, якщо б у мене були кури, то сільським. Для мене і у будинку може бути міський. Але якщо сім'я

веде господарство, тобто пореє корову, свиней, курей, то це сільський. Навіть якщо у місті» (Ольга М., 1980 р. н., мешканка вул. Ботанічної).

Характеризуючи соціально-побутову інфраструктуру селища, респонденти виявили як позитивні, так і негативні зрушення. Зокрема, позитивними опціями виступає зростання кількості робочих місць внаслідок будівництва нових підприємств (хлібозаводу «Кулиничі», логістичного центру), мережевих структур експрес доставки (відділення «Нова пошта»), фінансових (місцеве відділення Приватбанку) та торговельно-ресторанних установ (магазини торговельної мережі «Фора», «Єва», «Наш край», ресторани, кав'ярні тощо), культурно-освітніх (центр розвитку дитини «Дитяча країна», Дитячої школи мистецтв) та медико-фармацевтичних (нове приміщення медичної амбулаторії, аптеки, стоматологічні клініки) закладів, салонів краси, дитячих майданчиків тощо. Зазначені процеси житлової та комерційної субурбанізації викликають зміни щоденних життєвих практик, зокрема знімають необхідність виїзду до великого міста з метою отримання послуг: «Інфраструктура: зручно, є і супермаркет «Фора» (міні-маркет), є і маленькі магазинчики, «Єва» відкрилася, зручно. В принципі для того, щоб здійснити великі якісь покупки, потрібно їхати, звичайно, у Київ, а так, на побутовому рівні, цього вистачає» (Наталія Ш., 1986 р. н.). Разом з тим недостатня місткість ринку праці у селищі викликає необхідність пошуку роботи не за місцем проживання, тому усі респонденти працюють або планують працювати у Києві.

Слабкими позиціями соціально-побутової інфраструктури, на думку

респондентів, стали недостатня кількість дитячих садочків, перенаповнення загальноосвітньої школи та будівництво її нового приміщення у сільській частині селища, незадовільний стан дорожнього покриття окремих вулиць, їх недостатнє освітлення та облаштування пішохідними тротуарами й велодоріжками, недостатня кількість паркомісць, низький рівень транспортного сполучення у межах самого селища, відсутність закладів для культурного відпочинку, спортивних шкіл та спортивних майданчиків, обмежений асортимент промислових товарів, представлених у місцевих торговельних закладах: *«Продукты покупаю в Глевахе, а все остальное, что касается одежды, интерьера, ремонта, бытовой техники, то надо ехать в Киев, потому что в Глевахе такого, к сожалению, пока нет. Кинотеатра тоже нет, бассейна. Не хватает спорткомплекса»* (Ольга Є., 1981 р. н.); *«Окрім роботи, буваю у Києві, якщо треба щось купити чи підібрати для дітей побутового характеру – одяг, взуття, тому що тут гарного немає»* (Наталія К., 1977 р. н.). Однак, незважаючи на потребу у розвитку та вдосконаленні соціально-побутової інфраструктури селища, респонденти вважають, що вона є достатньою для задоволення базових потреб населення, та висловлюють задоволеність рівнем свого життєвого комфорту: *«Якщо порівнювати, в той момент, коли я приїхала сюди, а це було 14 років назад, Глеваха дуже змінилася. Вона стала дуже комфортною для життя»* (Катерина К., 1983 р. н.); *«Я вважаю, що інфраструктура розвинена на достатньому рівні. В принципі для життя це прекрасне місце»* (Ольга М., 1980 р. н.).

Поведінковий компонент III спільноти нами було охарактеризовано на

основі соціальних медіа та онлайн-ресурсів, що є важливим інструментом налагодження контактів всередині спільноти, а також основним засобом комунікації серед молодого покоління, яке становить більшість новоприбулих мешканців селища – жителів новобудов. Для з'ясування активності мешканців у обговоренні спільних проблем Глевахи, а відтак їх залучення до життя місцевої спільноти, здійснено аналіз контенту веб-сайтів (сайт «Глевахівська громада»), груп у соцмережі «Фейсбук» («Глеваха ОТГ Мархалівка Зайців новини», «Глеваха укр.», «Оголошення Глеваха ОТГ Мархалівка Зайців», «Глеваха Тудей», «Глеваха – центр Всесенной», «Підслухано. Глеваха») та у мобільному додатку «Вайбер» («ІнфоГлеваха», «Доска объявлений Глеваха»). З'ясовано, що найбільше інформативне навантаження мають групи: «Глеваха ОТГ Мархалівка Зайців новини» (4, 6 тис. підписників), «Глеваха укр.» (3 тис. підписників), «ІнфоГлеваха», у яких висвітлюються новини з життя селища (святкові та громадські заходи, вибори депутатів ВР та селищної ради, здобутки місцевих спортивних команд або художніх колективів, надзвичайні ситуації, що трапляються у селищі, тощо), поточні проблеми громади (питання благоустрою (сортування сміття, утилізація опалого листя, якість комунальних послуг, проблеми з електро- або водопостачанням), благодійна допомога мешканцям Глевахи, котрі перебувають у зоні ООС, корупція в органах влади і т. д.). Також учасники груп обговорюють широкий спектр інших проблем: допомога важкохворим людям, лікування, вакцинація безпритульних тварин тощо. Інформація, що обговорюється на цих ресурсах, так чи інакше дублюється в

інших групах, значно менших за кількістю, наприклад, «Глеваха Тудей» (425 підписників), «Глеваха – центр Всесенної» (450 підписників). Окрім загальних сторінок, популярністю користуються і спеціалізовані: «Глевахівська загальноосвітня школа I – III ступенів», «Глеваська школа», «Глевахівська ДШМ», «Глевахівська амбулаторія загальної практики сімейної медицини», «Глеваха Ринок», «Батьки-діти!!! Глеваха» та ін., де обговорюються новини та проблеми шкільного життя, медичного обслуговування населення тощо.

Опитування респондентів щодо їх активності у місцевих онлайн-ресурсах демонструє їхню зацікавленість життям місцевої громади на споглядацькому рівні, тобто вони переглядають стрічку новин та фіксують важливу для себе інформацію, однак не беруть участі в її обговоренні та не створюють власних дописів: «Я є у групі «Глеваха укр.» у фейсбуці, «Глеваха Нова». У вайбері мене нема. Найбільше обговорюють питання дороги. Ще є група, у якій продають одна одній квіти. Я не активний учасник, можу інколи переглянути, прокоментувати, але стараюся не дуже вникати. Стараюся бути в курсі, але свою точку зору я не завжди висловлюю» (Оксана П., 1979 р. н.); «Я є учасником груп «Інфо Глеваха» (у вайбері), у фейсбуці «Глеваха новини», «Глеваха Мархалівка ОТГ». Також є учасником групи у фейсбуці нашої загальноосвітньої школи. Просто переглядаю оголошення. Мене цікавлять питання, які стосуються новин у селищі. Це і політичні питання (обговорення кандидатур на голову селища, рішення депутатів сільської ради тощо), і культурні (інформування громади щодо різних заходів до святкування Дня селища, подій та

свят), і соціальні» (Ольга М., 1980 р. н.); «Інфо Глеваха» у вайбері, у фейсбуці «ОТГ Глеваха-Мархалівка» і все. В питання не вникаю, тільки переглядаю» (Наталія Ш., 1986 р. н.).

Важливим консолідуючим чинником всередині спільноти є участь у спільних культурно-мистецьких, спортивних, громадських заходах. У Глевасі це День селища, День захисту дитини, День перемоги над фашизмом у Другій світовій війні, День вшанування пам'яті жертв голодоморів, спортивні змагання (як місцевого, так і районного масштабу), козацькі розваги та ін. Однак результати інтерв'ю показали низький рівень участі опитуваних у таких заходах: «Посещая концерты на стадионе, возле школы искусств, на концерты в селе нет возможности ездить» (Ольга Є., 1981 р. н.); «Час від часу беру участь у святкуванні Дня селища» (Катерина К., 1983 р. н.); «У заходах не беру участі» (Наталія П., 1989 р. н.). Водночас необхідно відзначити активність окремих респондентів у спільній громадській роботі – як правило, це облаштування прибудинкових територій: «Раньше время от времени в начале мая мы ходили на уборку территории» (Ольга Є., 1981 р. н.); «Беру участь, але у тих заходах, що стосуються нашого куточку. Там кожному весну ми збираємося. Фактично я була організатором самої першої толоки. Від переїзду до нашої вулиці приблизно два кілометри дороги, де узбіччя захламоване сміттям. Ми збиралися і просто прибирали це сміття» (Оксана П., 1979 р. н.); «Коли ми збираємося тут всі разом на толоки, то ми участь беремо завжди. Я вважаю, що це норма» (Наталія К., 1977 р. н.).

Позитивними зрушеннями можна назвати волонтерські ініціативи окремих

мешканців спільноти, такі як догляд за безпритульними тваринами, а також сортування сміття, впроваджене зусиллями мешканки Глевахи Анни Гребенюк, результатом яких стало облаштування смітєвих майданчиків контейнерами для кожного виду сміття. Для запуску процесу сортування А. Гребенюк організувала велику підготовчу роботу: інформаційно-навчальну через місцеві онлайн-ресурси та шляхом проведення лекцій учням Глевахівської ЗОШ, згуртувала довкола себе зацікавлених людей, котрі надали матеріальну допомогу для створення сортувальної станції. Досвід сортування сміття у Глевасі є яскравим прикладом того, як активна громадянська позиція та співпраця з місцевими органами влади та самоврядування виступають активним рушієм важливих соціально-побутових змін у селищі.

На завершення зазначимо, що сучасний стрімкий розвиток міст призводить до субурбанізації приміської зони, яка стає цілісною системою з містом, маючи з ним тісні взаємозв'язки. Для Глевахи характерним є те, що контакти з великим містом (Києвом) інтенсивніші, ніж у межах районної системи розселення (районним центром Васильковом). Урбанізаційні процеси у передмісті призводять до розмивання кордонів між сільським та міським, до локальної спільноти проникають явища та атрибути, властиві міському способу життя: супермаркети, ресторани, салони краси тощо.

Відчуття «місця» та ідентифікація себе з місцевою спільнотою є базовими елементами локальної ідентичності. Для ЛП населення Глевахи властивий високий рівень прив'язаності до місця свого

проживання; образ селища має позитивне забарвлення у свідомості його мешканців. Значними об'єднуючими чинниками всередині спільноти постають залучення до соціально-політичного та культурного життя селища, зокрема громадських, культурних заходів, спільна робота (толоки), турбота про збереження природних ресурсів селища та ін., під час яких мешканці усвідомлюють свою належність до місцевої громади.

Додаток

ПИТАЛЬНИК

1. Назвіть Ваші ПІБ, дату і місце народження, сімейний стан. Скільки часу Ви проживаєте у Глевасі? За яких обставин Ви переїхали у селище?

2. Як добре Ви знаєте населений пункт, у якому проживаєте: його історію, територіальний поділ, назви вулиць, важливі господарські чи соціально-культурні об'єкти, кількість населення тощо? Чи відвідували Ви інші частини Глевахи, окрім тої, у якій Ви мешкаєте? З якою метою? Які у Вас є асоціації з іншими частинами Глевахи? На Вашу думку, чим найбільше відома Глеваха серед селищ області та поза її межами? Чи вказуєте Ви, що проживаєте у Глевасі, під час знайомства з іншими людьми; зазначаєте у соцмережах тощо?

3. Оцініть, які переваги та недоліки має Глеваха стосовно до Києва (екологічний комфорт, транспортне сполучення, розвиток інфраструктури тощо).

4. Як часто Ви буваєте у Києві? З чим пов'язане Ваше соціальне життя: з Глевахою чи Києвом? Які заклади чи місця Києва Ви найчастіше відвідуєте? Де у Глевасі Ви найчастіше буваєте? Чи відчуваєте Ви емоційний зв'язок із селищем та прихильність до нього? Чи змінили б

Ви своє місце проживання, якби трапи-
лась можливість? Чому?

5. Чи вважаєте Ви комфортним
життя у Глевасі? Які зміни (позитивні та
негативні), на Вашу думку, відбулися у
селищі за останні декілька років та яких
змін селище ще потребує?

6. Як Ви охарактеризуєте свої сто-
сунки з мешканцями Глевахи, зокрема із
сусідами? Ви обмежуєтеся привітання-
ми чи активно спілкуєтеся, допомагаєте
один одному у побутових чи особистих
справах? Чи відчуваєте Ви дискомфорт
від того, що більша частина мешканців
Глевахи знає один одного, в тому числі
певні аспекти приватного життя, а Ви
прагнете до особистої відокремленості?

7. Яке Ваше ставлення до старожилів
(новоселів) селища? Чи відчуваєте Ви
їх вплив на розвиток Глевахи? Які сучасні
знання та технології імплементують у
життєвий простір селища мешканці но-
вобудов (наприклад, сортування сміття,
турбота про безпритульних тварин, об-
лаштування прибудинкових територій)?

8. Як Ви оцінюєте своє спілкуван-
ня у публічному просторі? Чи берете Ви
участь у громадських заходах з благо-
устрою селища, громадських, культурно-
мистецьких заходах, що проводяться
у Глевасі? Чи є Ви учасником місцевих
спільнот у соцмережах? Якщо так, то
яких саме?

9. Який, на Вашу думку, природно-
географічний образ селища? Яке з
тверджень Ви оберете: Глеваха – це зе-
лені насадження, чисте повітря, затишні
подвір'я чи Глеваха – це сучасні ново-
будови, нові промислові підприємства,
спутник Києва? Яким Ви бачите цілісний
образ селища сьогодні та в майбут-
ньому?

ЛІТЕРАТУРА

1. Байназаров А., Логвинова М., Серіда К.
Наукові підходи до визначення сутності по-
няття «приміська зона». *Науковий вісник
Херсонського державного університету*. 2018.
Вип. 9. С. 15 – 22.

2. Київ vs передмістя: Де краще купувати
нову квартиру. URL: [https://ua.112.ua/statji/
kyiv-vs-peredmistia-de-krashche-kupuvaty-
novu-kvartyru-493605.html](https://ua.112.ua/statji/kyiv-vs-peredmistia-de-krashche-kupuvaty-novu-kvartyru-493605.html)

3. Овчиннікова Л. Місце та локальна
спільнота як чинники формування локаль-
ної ідентичності. *Вісник Харківського націо-
нального університету ім. В. Н. Каразіна*.
2012. № 999. С. 137 – 142.

4. Мусієзідов О. Міська ідентичність у
(пост) сучасному місті (приклад Харкова та
Львова). *Соціологія: теорія, методи, марке-
тинг*. 2016. № 3. С. 94 – 111.

5. Зорич О. Міська ідентичність крізь
призму політики пам'яті (на прикладі міста
Полтава). *Наукові записки Інституту по-
літичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. № 6.
С. 177 – 187.

6. Коржов Г. Особливості територі-
альної ідентифікації населення сучасної
України. *Український соціум*. 2010. № 2 (33).
С. 31– 43.

7. Коржов Г. Територіальні ідентичнос-
ті: концептуальні інтерпретації в сучасній
зарубіжній соціологічній думці. *Соціоло-
гія: теорія, методи, маркетинг*. 2010. № 1.
С. 107 – 124.

8. Морозова Е. В., Улько Е. В. Локальна
ідентичність: форми актуалізації и типи.
Политекс. 2008. № 4. С. 139 – 151.

9. Котенко Я. В., Ткачук А. Ф. Локальна
ідентичність і об'єднані територіальні гро-
мади (видання друге, виправлене і доповне-
не). Київ: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН»,
2018. 56 с.

10. Котенко Я. Локальна ідентичність як
умова розвитку об'єднаних територіальних
громад (навчальний модуль). Київ: ІКЦ «Ле-
гальний статус», 2016. 44 с.

REFERENCES

1. BAINAZAROV, A., LOHVVYNOVA, M., SEHIDA, K. (2018). Scientific Approaches to the Definition of the Notion “Suburban Area”. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu* (Scientific Bulletin of Kherson State University), Vol. 9, pp. 15–22. [in Ukr.]
2. *Kyiv vs Suburb: Which Is Better for Buying a New Flat?* [online] Available at: <https://ua.112.ua/statji/kyiv-vs-peredmistia-de-krashche-kupuvaty-novu-kvartyr-493605.html> [in Ukr.]
3. OVCHYNNIKOVA, L. (2012). Place and Local Community as Factors for Local Identity Formation. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina* (Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University), (999), pp. 137–142. [in Ukr.]
4. MUSIEZIDOV, O. (2016). Urban Identity in the (Post) Modern City (a case study of Kharkiv and Lviv). *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh* (Sociology: Theory, Methods, Marketing), (3), pp. 94–111. [in Ukr.]
5. ZORYCH, O. (2013). Urban Identity through the Prism of Memory Politics (a case study of Poltava city). *Naukovi zapysky instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im I. F. Kurasa NAN Ukrainy* (Scientific Bulletin of I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of NASU), (6), pp. 177–187. [in Ukr.]
6. KORZHOV, H. (2010). The Specifics of Territorial Identification of Contemporary Ukraine’s Population. *Ukrainskyi sotsium* (Ukrainian Society), (2 (33)), pp. 31–43. [in Ukr.]
7. KORZHOV, H. (2010). Territorial Identities: Conceptual Interpretations in Contemporary Foreign Sociology. *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh* (Sociology: Theory, Methods, Marketing), (1), pp. 107–124. [in Ukr.]
8. MOROZOVA, Ye., ULKO, Ye. (2008). Local Identity: Forms of Actualization and Types. *Politeks*, (4), pp. 139–151. [in Rus.]
9. KOTENKO, Ya., TKACHUK, A. (2018). *Local Identity and Amalgamated Territorial Communities*. 2nd ed., revised and expanded. Kyiv: “Vydavnytstvo ‘YuSTON’” LLC, 56 p [in Ukr.]
10. KOTENKO, Ya. (2016). *Local Identity as a Factor for Formation of Amalgamated Territorial Communities (an educational module)*. Kyiv: ICC “Lehalnyi status”, 44 p. [in Ukr.]